

ÉRTÉKMENTŐK

KÖNYVRESTAURÁTOR KIÁLLÍTÁS, 2011. SZEPTEMBER 23. - OKTÓBER 24.

Az idén ünnepeltük harmincadik évfordulóját annak, hogy elindult a Nemzeti Könyvtárban a könyv- és papírrestaurátorok képzése. Ebből az alkalomból hoztuk létre a restaurátorképzést és a restaurátori munka rejtelmeit bemutató kiállítást.

Magyarországon ez az egyetlen olyan szakképzés, ahol speciálisan a könyvek restaurálását lehet elsajátítani. A képzés 1981 szeptemberében indult az OSZK restaurátor műhelyei akkori vezetőinek, Beöthyné Kozocsa Ildikó és Kastaly Beatrix irányításával. A tanfolyam azóta is itt zajlik, a szakmai gyakorlati órákat a Restauráló és Kötészeti Osztály jól felszerelt műhelyeiben tartjuk, a gyakorlatvezetők sok-sok éves tapasztalattal rendelkező kollégáink. Ezért érzi minden magyar könyv- és papírrestaurátor „bölcsőjének” az OSZK restaurátorműhelyét, ahová mindig visszatérhet, szakmai kérdéseire választ lelhet. 1981 és 2011 között a 12 szaktanfolyamon összesen 178 hallgató kapott OKJ-s könyv- és papírrestaurátori szakképzettséget igazoló bizonyítványt. Ilyen speciális és átfogó képzés Európában csak nálunk van, az itt végzett magyar könyvrestaurátorok szaktudása külföldön is elismert.

2011. szeptember 27-én emlékeztünk az elmúlt évekre, köszöntöttük B. Kozocsa Ildikót és Kastaly Beatrixot, aki most is szervezi az oktatást. Az idén éppen végzős évfolyam az ünnepi ülésen tartotta meg vizsgamunka előadását, amit a magyarországi könyvrestaurátorok és egykori oktatóik baráti találkozója követett.

A kiállítást két nagy egységre tagoltuk. Az egyik rész a papírrestaurálás történetéről, valamint a könyv- és papírrestaurátorok képzéséről szólt. Az első, a papíranyag megmentését célzó képzést az 1950-es évek végén, a Magyar Országos Levéltárban szervezték, ahol az 1956-os forradalomban nagymennyiségű anyag szenvedett tűz- és vízkárt. Jóval később, 1974-ben indult a Képzőművészeti Egyetem levelező tagozatán a tárgyrestaurátorok oktatása, aminek papír-bőr szakirányát mára sok olyan hallgató végezte el, aki először megszerezte a könyv- és papírrestaurátori végzettséget is. A kizárólag könyv- és papírrestaurátori esti tagozatú szakképzés 1981 óta folyik az Országos Széchényi Könyvtárban, 1990-ig a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolával közösen, azóta pedig önállóan, a Könyvtári Intézet égisze alatt. Az 1994 óta hároméves szakképzésre meghatározott feltételekkel lehet jelent-

kezni¹ és felvételi vizsgát tenni. A történeti áttekintés után tablókön mutattuk be, hogy a hat félév során a tanulóknak mi a feladata. A tárlókban elhelyezett dokumentumok az adott félévre jellemző feladatok megoldását illusztrálták a legutóbbi tanfolyam hallgatóinak munkáiból. A restaurálás előtti állapotot fotókon mutattuk be, a munkafolyamat megértését rövid összefoglaló szöveg segítette. A három év alatt a restaurátor tanulók 12 millió forint értékű restaurálási munkát végeztek el a könyvtár dokumentumain.

A hallgatók a képzés során szakmai elméletet, szakmai gyakorlatot, általános és szakmai művészettörténetet, valamint rajzot tanulnak. A szakmai tananyag két nagy részre osztható: az első másfél évben a nem könyvformájú, egyes lapokból álló papír- és pergamen dokumentumok, valamint a grafikák és fényképek anyagait, restaurálásukat sajátítják el. A második másfél évben pedig a különféle kötésű könyvek anyagait, felépítését, kötéstechikáját és restaurálását tanulják. A szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek jobb elsajátítása érdekében, eddig 24 különféle témájú tankönyvi jelent meg a könyvtár kiadásában. A záróvizsgára a hallgatók vizsgamunkát készítenek egy papír- vagy pergamen dokumentum és egy bőr- vagy pergamenkötésű könyv restaurálásából, amit egy részletes írott, rajzolt és fényképes restaurálási dokumentáció egészít ki. A restaurált vizsgamunkát nyilvános előadáson kell bemutatniuk és megvédeniük.

A kiállítás második nagy egysége arról szólt, hogy mivel foglalkozik egy könyvrestaurátor. Sokan gondolják úgy, hogy munkája abból áll, hogy visszaírja a betűket...

Amíg a könyvtáros, az olvasó, a kutató érdeklődése a könyvek tartalmára, az információra irányul, addig a restaurátor magát az információ hordozóját veszi szemügyre, azaz figyelme a könyvek kötésének technikai részleteire, annak anyagaira, mint a papír, a bőr, a pergamen, a tinták, a festékek, a pecsétek, a ragasztóanyagok, a textilek állapota felé irányul. Miután felmérte és lejegyezte a dokumentumok károsodásait, eltervezi a munka menetét. A restaurálás során megállítja a káros kémiai lebontó folyamatokat, helyreállítja a fizikai károsodásokat, kiegészíti a hiányokat. Mindezt olyan módon teszi, hogy a végeredmény a legjobban közelítsen az egykori állapothoz, persze nem leplezve az elmúlt évek, évszázadok nyomait sem. A munka

során a felhasznált anyagoknak és könyvkötési technikáknak egyeznie kell az eredetivel. Fontos, hogy a restaurálási folyamat visszafordítható legyen, azaz a felhasznált ragasztóanyagok, beépített kiegészítések esetleg később könnyen eltávolíthatóak legyenek, és ne károsítsák a dokumentumot. Ezért a könyvrestaurátoroknak ismernie kell minden olyan anyagot és könyvkészítési technikát, amit az elmúlt évszázadokban használtak a régi mesterek, valamint ismernie kell azokat az új anyagokat, vegyszereket, ragasztókat, melyeket a károsítás veszélye nélkül alkalmazhat. A restaurátorok vigyázzák a dokumentumokat a raktározás, kiállítás során is. Meg tudják mondani, hogy milyen környezeti körülmények (hő, fény, pára) megfelelőek a különféle érzékenységű információhordozóknak, valamint milyen az ideális kiállítási installáció, vagy tárolóeszköz a számukra.

A kiállítási táblók végigvezették a látogatót az egyes munkafolyamatokon, beavatva őket a könyvrestauráto-

ri munka „láthatatlan” részleteibe, valamint megmutatva egy-egy dokumentumfajta esetében, hogy milyen állapotú volt és milyen lett restaurálás után. A tárlókban elhelyezett makettek keresztül rácsodálkozhattak arra, hogy pl. hányféle fűzéstípust és oromszegő fajtát használtak az elmúlt évszázadok során a könyvek készítéséhez. A könyvrestaurátorok érdekes szerszámai, munkaeszközei, kisebb laborszerek, különféle bőr- és papírminták vették körül a bemutatott restaurált könyveket, melyek a végzős hallgatók vizsgamunkái voltak. Nagy sikert aratott a kiállítás vezetéssel egybekötött finisszáza, mikor kinyitottuk a tárlókat, és az addig nem láthatott részletekre is fény derült.

Érdi Marianne
erdima.at.oszk.hu

¹ Részletek az OSZK Könyvtári Intézet honlapján: <http://ki.oszk.hu/content/okjkepzések>

